

עלון שבועי מבית "בני אמונים" וכל מאמינים

297

פרשת כי תבא

תשע"ט

פניני אמן ותפילה בפרשה

מאוצרות אמונים

וכך היה מעשה ב'חזתם סופר': רגיל היה הוא מדי בוקר לסעוד את ליבו בפרוסת עוגה לצד כוס קפה שהוגשו לו על ידי משמשו. משמש זה עני מרוד היה. פעם, כשגבר עליו הרעב, לא התאפק ואכל את העוגה במקום להגישו לרבו, כשהוא אומר בליבו כי בוודאי לא ירגיש הרב בחסרונה, לרוב שקיעותו בתורה.

מה רבה הייתה תדהמתו כאשר בצוהרי היום שאל אותו ה'חזתם סופר' מפני מה לא הגיש לו את העוגה כמנהגו?

כאשר ניסה השמש להתכחש ולטעון כי בוודאי שכח הרב כי אכל את העוגה, דחה ה'חזתם סופר' את דבריו מיד ואמר: "אם אכלתי או לא אכלתי - אינני זוכר, אך אם בירכתי או לא בירכתי, זוכר אני היטב..."

¹ליקוטי יהודה; ²זמית האור; הגש"פ עמ' 813

'שהחיינו' על מצווה חדשה

"היום הזה ה' אלקינו מצוה לעשות את החקים האלה ואת המצוות ואת עשרת הבריתות אשר נשבע ה' לאבותינו" (דברים י"ד כ"ט)

"בכל יום יהיו בעיניך חדשים, כאלו בו ביום נצטוו עליהם" (רש"י, ע"פ תנחומא א.)

על פי דברי רש"י יישוב ה'ייטב לב' את שיטת הפוסקים שאין לברך 'שהחיינו' על מצווה שאדם מקיים לראשונה בחייו (ראה ש"ך י"ד כח ה). ולכאורה יש לתמוה: אם מברכים 'שהחיינו' על פרי או על בגד חדש, מדוע לא נברך כך על מצווה חדשה, וכי גדולה שמחת הבלי העולם משמחת קיום המצוות?

לדברי המדרש מבואר, שאם נברך 'שהחיינו' רק בפעם הראשונה שנקיים את המצווה, תהיה בכך סתירה לציווי: "בכל יום יהיו בעיניך כחדשים" - שבכל פעם שאנו מקיימים מצווה, עלינו לחוש כאילו הייתה זו הפעם הראשונה.

¹ייטב פנים' עקב

'ציור' במחשבה לפני התפילה

"הִסְתַּחֲסֵת וְשִׁמְעַת יִשְׁרָאֵל" (דברים י"ט)

"הִסְתַּחֲסֵת" - ציור במחשבתך (ספרנו).

כתב האדמו"ר רבי שמואל מסוכצ'וב:

עלינו ללמוד מציווי זה, שבכל עת שאנו באים לעבוד את ה' בתפילה ובלימוד התורה, שומה עלינו לצייר תחילה במחשבתנו את מהות הדבר הגדול שאנו עומדים לעשות ואת התועלת שתצמח לנו מכך, כפי שאמרו חכמים (ברכות ב'): "חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת ומתפללין, כדי שיכוונו ליבם לאביהם שבשמים".

¹שם משואל

בוודאי אין כוונת המברך להתפאר בכך שלא שכח לברך, וכי מדוע שישכח?! אלא כוונתו להשתבח שמעולם לא 'שכח' והסתפק אם בירך או לאו, שכן דקדק לברך בכובד ראש ובכוונה יתרה.

מקורות על מעלת עניית אמן

מבאר אמונים

זוכה לענות אמן בעולם הבא

"וְעָנֵנוּ כָּל הַיּוֹם וְאָמְרוּ אָמֵן" (דברים י"ד כ"ט)

במדרש (דברים י"ד): "אמר רבי יודן כל מי שעונה אמן בעולם הזה, זוכה לענות אמן לעתיד לבא."

רבי אליהו האימרי בעל 'שבט מוסר', פירש מדרש זה בשלושה אופנים:

"יש לפרש דרך דרש, עם מה שכתב הרב המקובל האלקי כמהר"ר יצחק לוריא אשכנזי זצ"ל (ע"פ הדעת טוב' כי תצא) שאדם בא לעולם לקיים איזה מצווה שחסר, ובא להשלים אותה המצווה. ואותו אדם שמתעסק תדיר במצווה אחת בידוע שעל אותה מצווה בא. ונראה שזהו רמז בדברי המדרש: "... כל מי שעונה אמן בעולם הזה, זוכה לענות אמן לעתיד לבא, שידוע שזה מורה שבא לעולם זה, על זה דמיון לקיימה, ובזה הולך שלם לעולם הבא..."

עוד יש לפרש במאמרם ז"ל (ליקוטי ישעיה תכט) דלעתיד לבא הרשעים עונים אמן מגיהנם על קדיש שאומר זרובבל בן שאלתיאל בן עדן, והקדוש ברוך הוא שומע קולו ועל ידי זה מסלקין להם מגיהנם... נראה בזה, שמה שחידש רבי יודן הוא זה שכל העונה אמן בעולם הזה, כלומר: 'כל האומר' - אפילו רשע גמור במשמע, 'זוכה לענות לעתיד לבא, משום שאף שיהיה בגיהנם - משם יזכה לענות.

עוד יש לפרש בתשובה שהביא הרב בעל 'שי למורא' (סי' ט), שמי שישמע קדיש וקדושה - איזה מהם קודם? והשיב שהאמן קודם, עיין שם בראיותיו. ונראה דזה גם כן פסק כאן רבי יודן ואמר: 'כל העונה אמן בעולם הזה זוכה לענות לעתיד לבא, כלומר: 'כל העונה' - אפילו שפסק ענין אחר מלענות, שהוא ה'קדושה', אל יחשוב שה'קדושה' גדולה מעניית אמן..."

¹חוט של חסד' עקב

'אלוקי אבותינו' ו'אלוקי אברהם'

"כִּי בָאתִי אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע ה' לַאֲבוֹתֵינוּ לָתֵת לָנוּ" (דברים י"ד כ"ט)

במשנה (ביכורים א ד) מבואר, שגר שמביא ביכורים אינו קורא את 'פרשת הביכורים', שכן אינו יכול לומר: "אֲשֶׁר נִשְׁבַּע ה' לַאֲבוֹתֵינוּ". ואולם מאידך פסקו בעלי התוספות שבתפילת 'שמונה עשרה' יכול הגר לומר: "אלוקינו ואלוקי אבותינו" [כדעת הברייטא שהובאה בירושלמי שם]. ויש להבין את פשר החילוק.

פירש רבי יצחק כ"ץ חתן המהר"ל מפרג:

בתפילה יכול הגר לכוון בתיבות: "אלוקי אבותינו", על אדם נוח - אבותיהם של כל אומות העולם, ובתיבות הבאות: "אלוקי אברהם, אלקי יצחק ואלוקי יעקב" כיוון על אבותיהם של כלל ישראל. אולם בפרשת הביכורים, התיבות: "אשר נשבע ה' לאבותינו", אינן יכולות להתפרש אלא על האבות הקדושים, שכן רק להם נשבע ה' לתת את הארץ. לכך אין הגר יכול לאמרו, לפי שאינו מצאצאיהם.

¹בעלי התוספות' על התורה; הגהות ר"י כ"ץ על 'פענח דוא'

'ולא שכחת' - מתוך גאווה

"וְאָמַרְתָּ לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ בְּעֶרְתִּי הַקֹּדֶשׁ מִן הַבַּיִת... כָּל מִצְוַתְךָ אֲשֶׁר צִוִּיתִי לֹא עָבַרְתִּי מִמִּצְוֹתֶיךָ וְלֹא שָׁכַחְתִּי" (דברים י"ד כ"ט)

אמירה זו מוכנה במשנה (סוטה לב ב): "וידוי מעשרות". ולכאורה יש להבין היכן מצינו בפרשה זו וידוי על חטא, אדרבה, האומרה מצהיר שנהג במעשרותיו כדיון?

פירש רבי דוד [בן רבי מאיר] אריק:

בראש השנה מסתיימת ברכת הזיכרונות בשבח: "כי זוכר כל הנשכחות אתה... ואין שכחה לפני כסא כבודך". והנה לכאורה נראים הדברים ככפל לשון? ופירש רבי ישראל מרז"ן, שהדבר בא ללמדנו שה' זוכר לאדם רק את המצוות והעוונות שהשיכח מליבו; את המצוות ש'שכח' ולא התגאה בהן, ומאידך את העוונות ש'שכח' ולא שב עליהן בתשובה. אך העוונות שהאדם זוכר ומתחרט עליהם, וכן המצוות שהוא זוכר ומתגאה בהן, אינם נזכרים לפני ה'.

לדבריו אפשר לפרש, שה'ידוי' טמון בתיבות: "לא עברתי ממצוותיך ולא שכחת" - שלא קיימתי את המצוות מתוך ענוה, אלא הייתי מתפאר ומתגאה בהן. 'של תורה החדש'

ברכה בלתי נשכחת

"לֹא עָבַרְתִּי מִמִּצְוֹתֶיךָ וְלֹא שָׁכַחְתִּי" (דברים י"ד כ"ט)

וברש"י: "ולא שכחת" - מלברך על הפרשת מעשרות.

ביאר ה'בית ישראל' מגור:

שנת תשס"א. בליל שבועות, חג מתן תורתנו, נפטר בבני ברק אברהם חשוב, שקדן ומתמיד עצום, רבי משה הורביץ זצ"ל. לאחר פטירתו התגלה בחלום לחברותא שלו מכולל 'חזון איש', שאלו החברותא: "התוכל לגלות לי מה רוצים מן השמים שנתקן...?", אמר לו רבי משה: "להקפיד על עניית אמן כהלכתה! בשמים מקפידים מאוד על מי שאינו נזהר בכך".

¹נוטרי אמן' ח"ב עמ' שכ

עשרה ראשונים (ב)

'ומשחרי ימצאונני...'
בגמרא שבה פתחנו את המאמר (ברכות מז ב) הפליגו בשכרם של עשרה הראשונים, ואמרו שאפילו מאה באים אחריהם, הם נוטלים שכר כנגד כולם. בסיבת הדבר שכה הפליגו במעלת המשכמים לבית הכנסת מצינו כמה הסברים:

בדברי הזהר הקדוש (שמות קלא א) מבואר שהמקדמים לבוא לבית הכנסת לפני שאר המתפללים, מראים כי אינם עושים את המצוות רק 'לצאת ידי חובה', אלא מתוך אהבתם לה' יתברך. ומשלו על כך משל למלך שיצא למסע ממושך מחוץ למדינתו, וכאשר שמעו בני המדינה כי הוא עומד לשוב, מיד עזבו מקצת מהם את כל עיסוקיהם ומיהרו לצאת אל ההרים שמחוץ למדינה כדי להמתין לו טרם בואו. לעומתם, רבים אחרים התאחרו מלבוא עד שסיימו את ענייניהם, וכך הגיעו למקום המפגש לאחר שכבר הגיע המלך למקום. והנה, אף שאלו גם אלו באו לקדם את פני המלך, את הראשונים שהקדימו לבוא כינה המלך 'כאוהביו', ומתוך כך הרעיף עליהם רוב טובה וגדולה, ואילו לאחרונים היטיב כאזרחים מן השורה.

לענייננו, המקדמים לבוא לבית הכנסת, מראים בכך את אהבתם היתרה למלך, ועליהם הכתוב אומר (משלי ח יז-יח): **'אֲנִי אֶהְיֶה אֲהָבָי אֶהְבֵּה וּמִשְׁחִי יִמְצְאוּנִי; עֶשֶׂר וּכְבוֹד אֲתִי הוּן עֲתִק וְצִדְקָה, לְעוֹמֵת הַמֵּאֲחֵרִים שְׂאִינִם זֹכִימִם לְמַעַל זֶה.'**

בדבריו שם כתב הזהר, כי ככל שמקדים האדם להשכים לבית הכנסת, כך הוא זוכה להתחבר ולהידיבק יותר בשכינה, ומתוך כך להתעלות לדרגת 'צדיק' הנמצא במחיצת השכינה. וכתב על כך מהר"ם די לונגאנו (שתי ידות - דרך חיים עמ' צז), כי אילו היו העולם מבינים מה משמעותה של דרגת 'צדיק' שאודותיה מדבר הזהר, "היו מתפללים ותמהים על גדולת המקדים לבית הכנסת, והיו בכל יום 'העברים נצים' כדי להיכנס כל אחד קודם חבירו".

'כי מצאי מצא חיים'
בגמרא (ברכות ח א) הוסיפו והסמיכו לכך את הפסוק במשלי (ח לד-לה): **'אֲשֶׁר יִדְּם שְׂמִי לִי לְשֹׁקֶת עַל דְּלֹתַי יוֹם יוֹם לְשֹׁמְרֵי מִזְוֹת פִּתְחִי; כִּי מִצְאִי מִצָּא חַיִּים וְיִפְקֶן רְצוֹן מִהָרָם.'** ביאר מהר"ם די לונגאנו (שם): "אשרי אדם שמוע

חלומות שנפגשו לאחר עשור

הסיפור המיוחד שלפניכם סופר לנו מפי בעל המעשה, הרה"ג ר' יהושע וקספרס שליט"א מחשובי חסידי בעלזא בבני ברק, ויש בו כדי לחזק ולעורר את הלבבות על חשיבותה של תפילה הנאמרת כדבעי, במתינות וביישוב הדעת, אשר כוחה רב במרומים.

וכך מספר הרב וקספרס:

בחודש אדר תש"ס נפטר עליי אבי מורי הרה"ח ר' חיים וקספרס זצ"ל. זמן מה לאחר פטירתו, מיד לאחר חג הפסח, שבתי לארץ הקודש לאחר כחמש עשרה שנים שבהן דרתי בארצות הברית, כדי שאוכל לסעוד את אימי שנותרה לבדה באלמנותה.

הייתה ברשותי דירה בבני ברק, אולם כיוון שבאותה עת הייתה היא מושכרת, שכרתי לביתיים במניין דירה בשכונה אחרת, וכך הוצרכתי להתפלל מדי בוקר לפני העמוד בבית הכנסת המרכזי באותה שכונה - מקום שבו מתקיימים מניינים רבים מדי יום.

שמחתי לגלות כי באחד מהמניינים המוקדמים אין שליח ציבור קבוע, והחלטתי לקבוע את תפילתי במניין זה מדי יום. כיוון שמטבעי אני רגיל להתפלל במתינות, כך נהגתי גם במניין זה. ככל שחלפו הימים שמחתי לגלות שלא מעט אברכים יקרים בחרו לקבוע בו את תפילתם דווקא משום כך, תוך שהם מביעים בפניי את הנאתם הרבה מהקצב שבו התנהלה התפילה.

חיזוק נוסף להנהגתי קיבלתי זמן מה לאחר מכן, כאשר התקשרה אליי אימו של ילד כבן שנים עשרה שהתפלל באותו בוקר במניין 'שלי'.

האם סיפרה בצער שבנה הנמצא עתה בעיצומה של 'השנה' לפטירת בעלה ז"ל, התקשה עד עתה למצוא מניין שבו יצליח לומר את ה'קדיש' כדבעי; כמעט בכל יום היה הוא מתלונן בפניה שבשל מהירותם של החזנים, הוא מתקשה לומר את הקדיש כראוי. ורק עתה, לאחר תקופה ממושכת שבה 'התגלגל' ממניין למניין, מצא את המניין שבו שימשתי כשליח ציבור, וסוף סוף עלה בידו להתפלל ולומר את הקדיש כדבעי.

האישה התקשרה כדי לשאול האם אסכים שבנה ימשיך להתפלל ולומר עימי את הקדיש מדי יום באופן קבוע, וכמובן נענית לבקשתה בשמחה רבה ובחפץ לב. הודעתה לה כי מיום זה ואילך אקח את בנה תחת חסותי ואדאג שבכל יום הוא יאמר את הקדישים בקצב המתאים לו, והיא הודתה לי בהתרגשות רבה.

כך, מיום זה ואילך, מדי בוקר התייצב הילד בבית הכנסת דקות ספורות לפני התפילה כשהוא אומר עימי את הקדיש שלפני התפילה, ואף בקדישים שלאחר התפילה עמד לצדי כאשר אני מקפיד לומר את הקדיש בקצב מתון לשמחתו הרבה.

כיוון שהתפללנו בצוותא מדי יום נקשרנו זה לזה. ואף לאחר שנפרדו דרכנו - הן משום ששנינו סיימנו את 'השנה', והן משום שבו בזמן התפתנה דירתי ועברתי לגור בה - המשכנו למשך תקופת מה לשמור על קשר; שנה לאחר מכן השתתפתי בשמחת בר המצווה שלו, וכמה שנים לאחר מכן זכיתי להיות שותף בחתונתו,